

Zpráva o plnění Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí a jeho Regionální implementační strategie v České republice 2018–2022

Obsah

ČÁST I.....	2
Úvod	2
Obecné informace	3
1. Situace stárnutí na národní úrovni	3
2. Metoda	5
ČÁST II.: 20 let MIPAA/RIS	6
1. Národní opatření a proces implementace MIPAA/RIS a Lisabonské ministerské deklarace (2017)6	
Cíl 1: Uznání potenciálu starších osob (závazek 1,2,8,9,10)	6
Cíl 2: Podpora delšího setrvání v zaměstnání a schopnosti pracovat (závazek 3,4,5,6,8,10)	7
Cíl 3: Zajištění důstojného stárnutí (závazek 7,8,9,10).....	10
ČÁST III.: Zdravé a aktivní stárnutí v udržitelném světě	13
1. Podílení se politiky stárnutí na implementaci Agendy 2030 a její cíle udržitelného rozvoje	13
2. Ponaučení z řízení důsledků a dopadů krizových situací na seniory: pandemie COVID-19	14
3. Aktivity při přípravě a implementace Dekády zdravého stárnutí 2021–2030.....	17
Závěry a priority do budoucnosti	18
Přílohy.....	20

ČÁST I.

Úvod

Tato zpráva byla vypracována ve spolupráci a na základě dokumentů relevantních ministerstev České republiky, krajských samospráv, Českého statistického úřadu, Rady vlády pro seniory a stárnutí populace a expertů, kteří se zabývají stářím, seniory a dopady probíhajících demografických změn na naši společnost. Na zprávu se rovněž podílely nestátní neziskové organizace, které sdílely zkušenosti z realizovaných projektů a z jejich práce se seniory. Názory a zkušenosti seniorů samotných byly zprostředkovány skrze zástupce seniorských organizací, během konferencí a tzv. „Dnů seniorů“ a také díky krajským koordinátorům projektu Implementace politiky stárnutí v krajskou úroveň.

Závazky MIPAA/RIS byly v průběhu let 2018 až 2022 naplňovány zejména prostřednictvím **projektu Ministerstva práce a sociálních věcí Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň (2017-2022)**, který je financován z Evropského sociálního fondu (ESF). V rámci projektu bylo v každém kraji ČR zřízeno místo tzv. krajského koordinátora s cílem institucionálního ukotvení politiky přípravy na stárnutí v regionech ČR. Krajsští koordinátoři poskytují základní poradenství cílové skupině starších osob a seniorů. Další činnost projektu je zaměřena na mezioborovou spolupráci, která probíhá na tzv. regionálních platformách, kde dochází k transferu informací z národní úrovně na úroveň samospráv a naopak. V rámci osvětové činnosti jsou pořádány tzv. kulaté stoly pro veřejnost na témata týkající se politiky stárnutí a seniorů.

Jedním z výstupů projektu je vytvoření strategického materiálu navazujícího na *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013-2017*. Příprava tohoto dokumentu byla široce diskutována napříč resorty, s Radou vlády pro seniory a stárnutí populace, s veřejností (v průběhu roku 2017 proběhlo 5 konventů) a dalšími angažovanými subjekty. Dokument byl v průběhu let několikrát upraven. Aktuální verze: **Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025** byl po zapracování všech připomínek a po nalezení konsenzu napříč politickým spektrem předložen podruhé Vládě ČR ke schválení v březnu 2020. Tento dokument nebyl k datu 31. 5. 2021 schválen. Součástí dokumentu je Desatero přípravy společnosti na stárnutí. Jedná se o shrnutí okruhů, kterými je třeba se v souvislosti s fenoménem stárnutí společnosti v ČR zabývat a které rovněž vycházejí rovněž z principů MIPAA/RIS i Lisabonské ministerské deklarace (2017). Mezi tyto okruhy patří: zajištění spravedlivých důchodů, dostupnější a kvalitní sociální a zdravotní služby, dostupnější a bezbariérové bydlení pro seniory, podpora sendvičové generace a neformálních rodinných pečujících, příprava státu na stárnutí společnosti, podpora rodiny a mezilidských vztahů, bezpečný život seniorů, boj proti diskriminaci, násilí a tzv. šmejdům, zvýšení ochrany spotřebitele, podpora celoživotního učení, zaměstnávání 55+ a aktivní stárnutí, zajištění bezbariérového veřejného prostoru, osvěta a medializace tématu stárnutí. Po schválení tohoto dokumentu Vládou ČR bude do 12 měsíců vypracován navazující akční plán, kde budou rozepsána konkrétní opatření. Oblast podpory seniorů je dále zakotvena např. v **Koncepci rodinné politiky (2017)**, která cílí nejen na rodiny s malými dětmi, ale na podporu péče v rodině obecně, tedy i podporu péče o seniory. Hlavním cílem těchto snah je umožnit seniorům déle žít ve svém vlastním prostředí a pomoci zlepšit mezigenerační vztahy jak uvnitř, tak vně rodin. Speciální pozornost je v dokumentu také věnována podpoře tzv. neformálních pečujících.

V rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň byly rovněž zpracovány odborné analýzy, které jsou uvedeny níže. Zároveň probíhala mezinárodní spolupráce na poli předávání příkladů dobré praxe a každoročně byla organizována mezinárodní konference ke Dni seniorů (2017 Stárnutí a veřejný prostor, 2018 Finanční dopady stárnutí populace a udržitelnost, 2019 Senioři a lidská práva, 2021 Implementace politiky stárnutí v krajích).

V České republice došlo v období 2018 – 2022 k významným posunům v oblasti problematiky stárnutí:

- realizace projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň
- rozvoj politiky stárnutí v regionech ČR a etablování tohoto tématu do širších vrstev veřejnosti
- vznik Komise pro spravedlivé důchody v roce 2019
- růst starobních důchodů a úprava valorizačních pravidel důchodů
- organizace mezinárodní konference ke Dni seniorů (1.10.) v letech 2017 – 2019
- vznik Pracovní skupiny na ochranu práv starších osob při Radě vládě pro lidská práva v roce 2020

Do budoucna je třeba se zaměřit na:

- schválení strategického materiálu v oblasti stárnutí
- vypracování důchodové reformy reagující na stárnutí populace a zajištění dlouhodobé finanční udržitelnosti důchodového systému spolu se zabezpečením adekvátní úrovně důchodů
- zajištění dostupného bydlení pro seniory
- podpora zdravého stárnutí a rozvoj geriatrické péče
- systémové nastavení financování sociálních služeb
- podpora neformálních pečujících
- zlepšení podpory na trhu práce pro starší osoby a zvýšení jejich mobility
- posílení ochrany práv seniorů, boj proti ageismu

Obecné informace

Jméno země: Česká republika

Zpracovaly:

Mgr. Barbora Plíšková, ministerský rada, Oddělení stárnutí a sociálního začleňování, barbora.pliskova@mpsv.cz

Ing. Emílie Jašová, Ph.D., ministerský rada, Oddělení stárnutí a sociálního začleňování, emilie.jasova@mpsv.cz

za Odbor sociálních služeb a sociální práce, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky; Podskalská 19, 128 00 Praha 2.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Oddělení stárnutí a sociálního začleňování, je národním kontaktním místem k problematice stárnutí.

Strategický dokument: **Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025**, v březnu 2020 předložen ke schválení vládě, kde dne 31. 5. 2021 nebyl schválen.

1. Situace stárnutí na národní úrovni

Demografický vývoj

Podle dostupných dat byl v ČR k 31. 12. 2010 počet osob starších 65 let 1 635 826, k 31. 12. 2019 se jejich počet zvýšil na 2 131 630.^[1] Za devět let tedy přibýlo téměř 500 tisíc těchto osob a tento trend bude podle předpokladu dále pokračovat – podíl seniorů v ČR poroste. Nyní představují necelých 20 % (v roce 2010 to ještě bylo 15,5 %), za 20 let už by to mohla být skoro čtvrtina (24,5 %) a za 30 let téměř třetina společnosti (28,5 %). Nejvíce osob v seniorském věku lze očekávat těsně před rokem 2060, kdy může překročit 3 200 000 osob.^[2] S přibýváním podílu seniorů v české populaci roste i průměrný věk, který v roce 2010 činil 40,8 let. K 31. 12. 2019 se průměrný věk zvýšil na 42,5 let^[3]. Naděje dožití při narození v roce 2010 u mužů byla více než 74 let, u žen téměř 81 let. V roce 2019 vzrostla u mužů na 76,33 roky, u žen na 82,1 rok^[4].

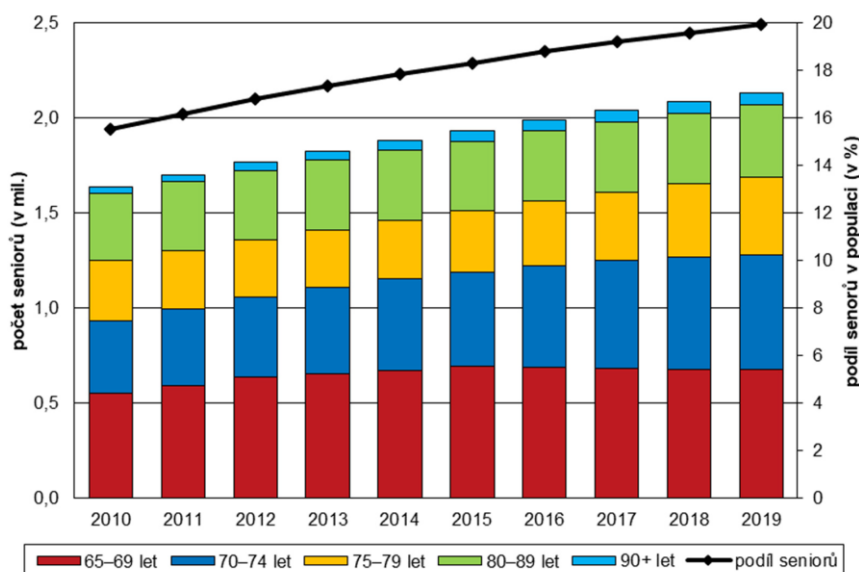
^[1] ČSÚ 2020. 4. OBYVATELSTVO | ČSÚ (czso.cz)

^[2] ČSÚ 2018. Projekce obyvatelstva České republiky - 2018 - 2100 | ČSÚ (czso.cz)

^[3] ČSÚ 2020. Demografická ročenka krajů - 2010 až 2019 | ČSÚ (czso.cz)

^[4] ČSÚ 2020. Demografická ročenka krajů - 2010 až 2019 | ČSÚ (czso.cz)

Graf 1: Počet a podíl seniorů v obyvatelstvu ČR k 31. 12.¹

Sociální, ekonomický a politický vývoj

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2016 bylo z celkových 2 695 200 osob starších 60 let 2 274 500 ekonomicky neaktivních (84,4 %). Nezaměstnaných osob v této věkové kategorii bylo 8 800 a zaměstnaných 411 900, což znamená, že přibližně 15,6 % osob starších 60 let pracovalo nebo chtělo pracovat.^[1]

Z důvodu stárnutí populace vzrostl ve čtvrtém čtvrtletí 2020 absolutní počet osob starších 60 let o 100 200^[2], takže dosáhl 2 795 400 osob. Ekonomicky neaktivních z nich bylo 2 327 000 osob, jejich podíl tedy klesl na 83,2 %. Nezaměstnaných osob v této věkové kategorii bylo 4 400, zaměstnaných 464 000, což představuje zvýšení jejich podílu na 16,8 %. Osoby ve věku 60+ tvořily celkem 64,5 % všech ekonomicky neaktivních obyvatel ČR ve věku 15 a více let^[3].

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2020 bylo zaměstnáno na kratší pracovní dobu celkem 351 100 osob, starších 60 let z nich bylo 103 600 (29,5 %)^[4]. Ze všech pracujících osob starších 60 let práci na kratší pracovní dobu využívala méně než čtvrtina (22,3 %). V roce 2016 činila tato procentuální vyjádření 28,8 %, resp. 24,9 %.

Průměrný starobní důchod v roce 2016 dosahoval 11 460 Kč, v roce 2021 to bylo 15 351 Kč.^[5]

Z osob pobírajících starobní důchod se jich v roce 2016 8,1 % nacházelo pod hranici chudoby, v roce 2020 to bylo 14,9 %. Vliv zde má především to, žije-li osoba sama, jedná-li se o ženu či muže (ženy čelí riziku dvakrát více), věk (osoby do 65 let mají dvakrát nižší riziko ohrožení chudobou než nad 65 let), právní forma užívání bytu (nájemní bydlení zvyšuje toto riziko trojnásobně).^[6] Příčinou tohoto vývoje je mj. vyšší meziroční růst příjmu z hlavního zaměstnání (8,4 %) a z hlavní činnosti v podnikání (8,2 %) než příjmů z důchodů (7,7 %). Ještě větší rozdíl naznačuje srovnání příjmů po odečtení nákladů na bydlení ve vztahu k životnímu minimu. U příjmů ze závislé činnosti meziroční zvýšení bylo 12,7 % a u příjmů z podnikání to bylo dokonce 45,2 %, zatímco příjmy

¹ ČSÚ. Senioři v datech 2020 | ČSÚ (czso.cz)

^[1] ČSÚ 2017. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - čtvrtletní údaje - 4. čtvrtletí 2016 | ČSÚ (czso.cz)

^[2] ČSÚ 2021. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - čtvrtletní údaje - 4. čtvrtletí 2020 | ČSÚ (czso.cz)

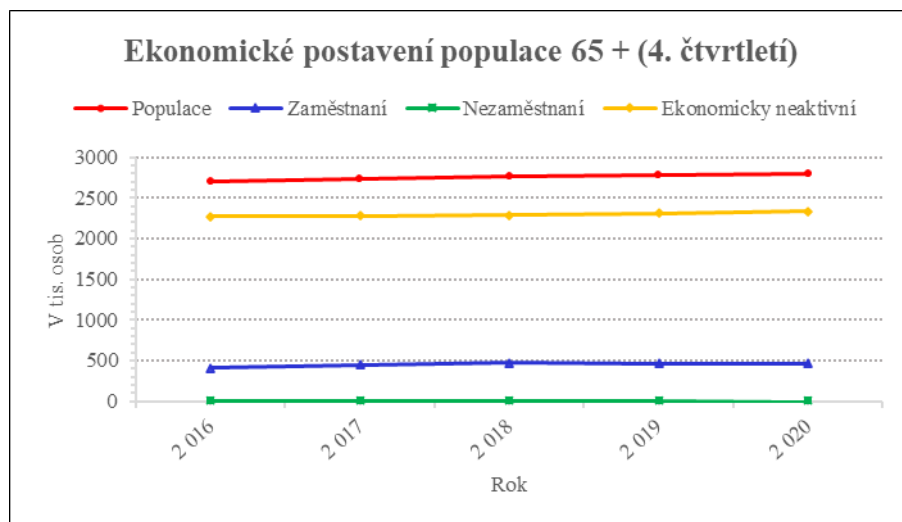
^[3] Těch je cca 3,6 milionu.

^[4] ČSÚ 2021. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - čtvrtletní údaje - 4. čtvrtletí 2020 | ČSÚ (czso.cz)

^[5] ČSSZ 2021. a9b4355f-343f-7f3c-eaef-485a15ec2098 (cssz.cz)

^[6] ČSÚ 2021. Příjmy a životní podmínky domácností - 2020 | ČSÚ (czso.cz)

z důchodu dokonce poklesly o 15,5 %. Záleží také na velikosti obce, kdy například příjem z důchodu domácnosti bez pracujícího člena v obci s 50000-99999 obyvateli vzrostl o 11,6 % a v obci 5000-9999 to bylo pouze o 5,0 %.

Opatření k úpravě sociálních a ekonomických politik v souvislosti s epidemií COVID-19

- odpovídající finanční ohodnocení sociálních pracovníků a zdravotníků
- maximální podpora zajištění života seniorů v domácím prostředí – navýšení počtu pracovníků terénních sociálních služeb a podpora neformálních pečujících
- postupná deinstitucionalizace sociálních služeb
- vytvoření legislativního rámce práv seniorů v ČR
- zjednodušení administrace nepojistných sociálních dávek a poskytování dávky MOP COVID-19

2. Metoda

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) jako národní kontaktní místo pro problematiku stárnutí zpracovalo materiál na základě podkladů poskytnutých jednotlivými resorty, jež jsou gestory příslušných opatření. Podklady dodaly i krajské samosprávy a samosprávy větších měst. Tyto samosprávy dodávají své materiály na dobrovolné bázi. Stejně tak je tomu s oslovenými předními neziskovými organizacemi pracujícími na tomto poli. Dodané materiály tvoří informace o provedených opatřeních souvisejících se seniory, o uskutečněných událostech či projektech apod.

Druhou významnou metodou hodnocení plnění závazků MIPAA/RIS je sběr dat. Hlavním zdrojem kvantitativních statistických dat použitých v tomto dokumentu je Český statistický úřad. Nejen kvantitativní, ale i kvalitativní data dodaly analýzy realizované v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň. Druhým významným zdrojem dat je Česká správa sociálního zabezpečení, která mimo jiné disponuje statistikami o starobních důchodech.

Z hlediska plnění závazků MIPAA/RIS zajistilo MPSV mimo jiné tyto výzkumy:

- Socioekonomicko-demografická analýza krajů ČR
- Zmapování segmentu služeb pro domácnosti seniorů Podklady pro návrh řešení systémového opatření v oblasti zdravého stárnutí
- Komparativní analýza veřejných politik vybraných států EU v oblasti přípravy na stárnutí (porovnání systému sociálního zabezpečení, pojistných a nepojistných sociálních dávek, nemocenské a důchodové pojištění a nastavení důchodového systému, zmapování mezigeneračních a komunitních center ČR)
- Komparativní analýza přístupu veřejné správy ve vybraných státech EU k participaci seniorů na veřejném rozhodování
- Věková diskriminace a násilí na seniorech
- Životní postoje a preference seniorů

- Zmapování mezigeneračních a komunitních center ve vybraných státech EU a v České republice
- Zmapování segmentu služeb pro domácnosti seniorů
- Analýza týrání seniorů v ČR (2021-2023)

ČÁST II.: 20 let MIPAA/RIS

1. Národní opatření a proces implementace MIPAA/RIS a Lisabonské ministerské deklarace (2017)

Cíl 1: Uznání potenciálu starších osob (závazek 1,2,8,9,10)

Dotační program pro seniorské a proseniorské neziskové organizace (závazek 1)

V oblasti seniorské politiky MPSV každoročně vyhláší již od roku 2012 dotační program „Podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací“ s cílem podpořit seniorské a proseniorské organizace zaměřené na aktivity ve prospěch seniorů. V rámci dotačního titulu jsou podporovány také projekty, které pomáhají zvyšovat povědomí veřejnosti o potenciálu a přínosech starších pracovníků pro společnost. V souvislosti s pandemií COVID-19 jsou v roce 2021 podpořeny zejména projekty cílené na osamělé seniory.

Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace (závazek 1)

V letech 2018–2020 byla udělena Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace (dále jen Rada). Rada byla zřízena usnesením Vlády ČR v roce 2006 a je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Cena byla udělena ve čtyřech kategoriích Osobnost profesionál, kolektiv profesionál a osobnost neprofesionál, kteří se významným způsobem a dlouhodobě angažují v oblasti podpory seniorů, ve věku 60+. Čtvrtou kategorií je zvláštní cena předsedkyně Rady vlády, ministryně práce a sociálních věcí.

Mezinárodní konference senioři a lidská práva 2019 (závazek 2,8)

Konference byla uspořádána v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň a byla otevřena pro širokou veřejnost. Během dvou panelů byla diskutována sociální práva seniorů (dostupnost bydlení, právo na stárnutí v domácím prostředí, bariéry ve veřejném prostoru, dostupnost sociálních služeb) a ochrana práv seniorů, seniorský abus a exekuce seniorů.

Pracovní skupina pro ochranu práv starších osob (závazek 2)

Pracovní skupina vznikla na základě usnesení Výboru pro základní práva a předcházení diskriminaci ze dne 12. 11. 2019, aby se zabývala řešením priority Rady vlády pro lidská práva "Diskriminace na základě věku a ochrana práv starších osob". V rámci pracovní skupiny byla pro rok 2020 vytyčena následující témata k projednání: domácí pečující, domácí péče, vzdělávání seniorů, dostupnost alternativ k online komunikaci, změna vnímání stárnutí a starších osob ve společnosti. Pracovní skupina také reagovala na výzvy spojené s epidemií COVID-19 a vydala tzv. Seniorské desatero (nejen) pro časy koronaviru aneb Na všech životech záleží obsahující deset doporučení, které by měla určovat přístup ke starším lidem do budoucna.

Dny seniorů (závazek 2)

V letech 2017, 2019–2021 byly uspořádány v krajích ČR v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň tzv. Dny seniorů (Léto se seniory) jejichž cílem bylo poskytnout informace seniorům v oblasti: bezpečnosti, ochrany spotřebitele, mezigenerační spolupráce, finanční podpory z veřejných zdrojů aj. MPSV na realizaci spolupracovalo s PČR, ÚP ČR, ČSSZ, ČOI a místními seniorskými spolkami.

Doporučení pro zřízení výboru zastupitelstva kraje a obce pro rodinu a seniory (závazek 9)

MPSV připravilo ve spolupráci s Ministerstvem vnitra „Metodické doporučení pro zřízení výboru zastupitelstva kraje a obce pro rodinu a seniory“, které nabylo účinnosti dne 1. 2. 2021. Doporučení obsahuje vymezení právního zakotvení těchto fakultativních výborů a komisí, přehled jejich hlavních úkolů a informace o finančním zajištění výboru.

Sborník dobré praxe v krajích (závazek 10)

V rámci projektu Implementace politiky stárnutí v krajích ČR byl v roce 2021 vydán přehled organizací, aktivit a politik podporující zdravé a aktivní stárnutí, mezigenerační spolupráci, neformální péči, zaměstnávání starších osob a bydlení pro seniory. Cílem sborníku je rozšíření povědomí o proseniorských aktivitách v daném kraji.

Jak se proměnilo vnímání stárnutí v ČR za posledních 20 let

Za posledních 20 let se téma stáří a stárnutí v ČR stalo veřejně diskutovaným tématem, na toto téma jsou pořádány konference, webináře, kulaté stoly apod. Senioři jsou stále více aktivní ve společenských aktivitách jako jsou seniorské spolky, dobrovolnictví nebo ve volnočasových aktivitách. Dále se mnohem více zapojují do projektů mezigenerační spolupráce (vznik projektů např. čtecí babičky v mateřských školách nebo spolubydlení seniorů a studentů). Roste počet základních a mateřských škol, které se aktivně zapojují do mezigeneračních projektů. Pozorujeme značný nárůst a rozkvět neziskových organizací jejichž projekty jsou cílené na seniory, jmenujme např. organizace jako Elpida, Život 90 nebo Cesta domů jejichž nabídka služeb pro seniory se za posledních 20 let velmi rozšířila a přizpůsobila rostoucím požadavkům jejich klientů. Od roku 2003 má ČR strategické materiály zaměřené na politiku stárnutí a seniory, které cílí na zlepšení situace seniorů ve společnosti, jejichž součástí je i osvětová činnost týkající se stárnutí ve společnosti.

Cíl 2: Podpora delšího setrvání v zaměstnání a schopnosti pracovat (závazek 3,4,5,6,8,10)

Nárůst počtu kurzů a účastníků kurzů Univerzit třetího věku (závazek 6)

Počet kurzů i jejich účastníků je stabilně rostoucí. V roce 2017 bylo 47 tis. účastníků, v roce 2019 57 tis. účastníků a v roce 2021 je dle dat Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy registrováno 63 tis. účastníků.

Regionální individuální projekty Úřadu práce ČR – podpora zaměstnanosti starších osob (závazek 5,6)

Úřad práce ČR (dále jen ÚP ČR) realizuje tzv. regionální individuální projekty (dále jen RIP) financované z Evropského sociálního fondu. Akcentuje v nich problematiku daného regionu a jednotlivých cílových skupin, což umožňuje vybrat do jednotlivých projektů vhodnou paletu nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Jedná se o různé typy motivačních aktivit, poradenství pro uplatnění na trhu práce, rekvalifikace, zprostředkování zaměstnání apod. RIP jsou zaměřeny mimo jiné na cílovou skupinu osob starších 50 let. Aktuálně ÚP ČR realizuje prostřednictvím krajských poboček ÚP ČR 8 projektů zaměřených na osoby ve věku 50+, s celkovými rozpočty ve výši 610 027 989 Kč. Zkušenosti z RIP jsou aplikovány v rámci celé ČR prostřednictvím národního projektu přímého přidělení (NIP) „Podpora flexibilních forem zaměstnávání (FLEXI)“.

Národní projekt Úřadu práce ČR „Podpora flexibilních forem zaměstnávání (FLEXI)“ (závazek 5)

Doba realizace projektu je 1. 1. 2021 – 30. 6. 2023. Projekt vychází vstříc osobám, které se z nejrůznějších důvodů (zdravotních, rodinných apod.) nemohou nechat zaměstnat např. na plný pracovní úvazek a nabízí flexibilní formy zaměstnání. Zaměstnavateli, který uzavře se svými zaměstnanci písemnou dohodu podle § 317a zákoníku práce, může být ÚP ČR poskytnut finanční příspěvek, a to na základě dohody o vymezení sdíleného pracovního místa uzavřené mezi zaměstnavatelem a ÚP ČR. Příspěvek je poskytován maximálně po dobu 6 měsíců, a to formou refundace vzniklých mzdových nákladů. Sdílených pracovních míst může být u zaměstnavatele vymezeno několik. Jednou z podporovaných cílových skupin jsou osoby starší 60 let.

Zákon č. 191/2018 Sb. (závazek 3)

Byla schválena dvě významná opatření ve prospěch důchodců, a to zvýšení základní výměry důchodu z 9 % na 10 % průměrné mzdy, a dále zvýšení důchodu o 1 000 Kč měsíčně všem důchodcům, kteří dosáhnou věku 85 let. Kromě toho byly s účinností od 1. 9. 2018 mezi osoby účastné důchodového pojištění prostřednictvím institutu náhradních dob pojištění z titulu péče o závislou osobu, u kterých se nevyžaduje podmínka domácnosti, zahrnuti vedle osob blízkých i asistenti sociální péče podle § 83 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zvýšení důchodů v roce 2020 (závazek 3)

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. 1. 2020 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. 12. 2019 (základní výměra zvýšila o 220 Kč na 3 490 Kč a procentní výměra se zvýšila o 5,2 %). Průměrný starobní důchod v ČR byl v roce 2020 15 000 Kč (v roce 2018 to bylo 12 500 Kč).

Jednorázový příspěvek pro důchodce v roce 2020 (závazek 3)

Dle Zákona č. 469/2020 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci, v platném znění, byl v prosinci 2020 vyplacen jednorázový příspěvek všem důchodcům ve výši 5 000 Kč. Nárok na příspěvek měl každý důchodce (tedy poživatel důchodu starobního, včetně tzv. předčasného starobního, invalidního všech stupňů, vdovského, vdoveckého a sirotčího), který měl nárok na výplatu důchodu z důchodového pojištění aspoň po část měsíce listopadu 2020, pokud byla žádost o tento důchod podána před 1. 12. 2020.

Komise pro spravedlivé důchody (závazek 3)

V letech 2019 až 2021 fungovala Komise pro spravedlivé důchody s cílem vytvoření komplexní důchodové reformy reagující na stárnutí společnosti. Byly připraveny 3 legislativní návrhy: 1. úprava principů a parametrů, tak aby byl důchodový systém srozumitelný, spravedlivý a udržitelný, 2. výchovné, 3. dřívější odchod do důchodu pro náročné profese. První návrh je zaměřen na změnu současného důchodového systému, navrhuje zápočet příjmu 1 % lineárním procentem, zvýšení starobního důchodu na 28 % průměrné mzdy. Dále je navrženo zkrácení minimální doby pojištění na 25 let. (platnost je navržena od 1.1. 2023) Druhý návrh tzv. výchovného obsahuje posílení zásluhovosti, za každé vychované dítě bude přiznáno 500 Kč k důchodu měsíčně (platnost navržena od 1. 1. 2024). Poslední návrh dřívějšího odchodu do důchodu pracovníků v náročných profesích, kdy za každých odpracovaných deset let v této profesi se jim sníží nárok na odchod do důchodu o jeden rok financováno to bude zaměstnavatelem za každého zaměstnance v rámci platby 5 % pojistného za zaměstnance (platnost je navržena od 1. 1. 2025).

Generační tandem podpora generační výměny ve Středočeském kraji II (závazek 5)

Projekt je realizován v rámci RIP ÚP ČR od 1. 1. 2016 – 30. 06. 2022 a je zaměřen na podporu generační výměny a mezigenerační solidarity na trhu práce prostřednictvím udržení v zaměstnání pracovníků v předdůchodovém věku a posílení souladu mezi kvalifikační nabídkou a poptávkou na trhu práce u absolventů. Projekt podporuje přenos pracovních zkušeností na osoby vstupující na trh práce bez předchozích pracovních zkušeností a delší zaměstnatelnost starších osob v předdůchodovém věku.

Podpora zaměstnávání osob 50+ v rámci Operačního programu zaměstnanost

V rámci podpory z ESF jsou v Operačním programu zaměstnanost vedle podpory realizované na ÚP ČR realizovány projekty neziskových, vzdělávacích a poradenských organizací, které jsou zaměřeny na zvýšení zaměstnanosti osob ve věku nad 50 let či 55 let věku (z řad uchazečů a zájemců o zaměstnání a i neaktivních). Tyto projekty nezávisle doplňují aktivity ÚP ČR. Přímo na podporu starších osob, které se kromě vyššího věku mohou potýkat i s dalšími hendikepy bylo (či stále ještě je) v rámci OPZ v oblasti zaměstnanosti realizováno 32 soutěžních lokálních projektů, které mají objem 162 mil Kč (projekty jsou realizovány v rozmezí let 2018–2022).

Výzva č. 79 Age management - chytrá změna v řízení, příležitost k růstu

V rámci Investiční priority 1.3 Pomoc pracovníkům, podnikům a podnikatelům přizpůsobovat se změnám Operačního programu zaměstnanost byla v říjnu 2017 vyhlášena výzva č. 079 „Age management - chytrá změna v řízení, příležitost k růstu“ s finanční alokací 300 000 000 Kč zaměřená na podporu zavádění age managementu a související systémové práce s lidskými zdroji jakožto jednoho z důležitých faktorů konkurenceschopnosti podniků na trhu v kontextu demografického vývoje v ČR a s tím souvisejícího prodloužení pracovního života. Výzva má za cíl zvýšit odbornou úroveň znalostí, dovedností a kompetencí pracovníků a soulad kvalifikační úrovně pracovní síly s požadavky trhu práce a zvýšit adaptabilitu starších pracovníků.

Společensky účelná pracovní místa pro starší osoby (závazek 4)

Starší osoby jsou jednou ze skupin uchazečů o zaměstnání, kterým je při zprostředkování zaměstnání věnována zvýšená péče. ÚP ČR zaměřuje specifické nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti na uchazeče o zaměstnání nad 50 let věku. Příkladem je příspěvek na vyhrazené společensky účelné pracovní místo, které zaměstnavatel obsazuje na základě dohody s ÚP ČR. Příspěvek může být poskytován maximálně po dobu 24 měsíců. Příspěvek může být poskytnut až do výše vynaložených mzdových nákladů (max. 24 tis. Kč). V roce 2020 činil podíl osob starších 55 let z celkového počtu osob podpořených nástrojem SÚPM 23,6 %.

Sdílené pracovní místo (závazek 5)

S účinností od 1. 1. 2021 se do Zákoníku práce zavádí nový institut sdíleného pracovního místa. O jednu pracovní pozici se mohou podělit dva nebo více zaměstnanců s kratší pracovní dobou a stejným druhem práce, což významně podpoří dostupnost flexibilních forem práce v ČR. Sdílená pracovní místa mají rovněž podpořit zaměstnatelnost osob s kratší pracovní dobou, a to především pečujících osob či osob závislých na péči jiné osoby, nebo osob se zdravotním postižením.

Projekt 22% k rovnosti (závazek 8)

MPSV realizuje systémový projekt „22 % k rovnosti“ zaměřený na řešení problému rozdílného odměňování žen a mužů v ČR. Mezi jeho aktivity patří kvalitativní i kvantitativní studie zaměřené na rozdíly v odměňování žen a mužů, výzkum veřejného mínění, vznik „Metodiky rovného odměňování žen a mužů“, testování nástroje Logib, osvěta atd.

Strategie pro rovnost žen a mužů 2021-2030 (závazek 8)

Strategie reflektuje také situaci znevýhodněných senierek a seniorů v ČR. Mezi hlavní genderové nerovnosti v seniorském věku patří diskriminace na trhu práce, rozdíly ve starobních důchodech pro ženy a muže (ženy v seniorském věku jsou častěji ohroženy chudobou než muži), dále pak otázka zdraví (muži mají v seniorském věku slabší zdraví). Je zde řešena také otázka násilí a pohybu ve veřejném prostoru. Na Strategii navazují dvouleté akční plány, kde jsou vytyčeny konkrétní úkoly rozvádějící zmíněná opatření.

Mezinárodní konference Finanční dopady stárnutí populace a udržitelnost (2018) (závazek 3,4)

Konference pro širokou veřejnost byla uspořádána v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň a byla zde diskutována témata: výdaje na penzijní systém, zdraví a sociální služby s ohledem na předpokládaný demografický vývoj, dlouhodobá péče a podpora neformálních pečujících.

Soutěž společnost přátelská zaměstnávání 55+ (závazek 5)

Cílem soutěže je podpořit zaměstnávání starších osob a rozvinout jejich potenciál do budoucna. Soutěž probíhá od roku 2019 a pořádá ji Ministerstvo práce a sociálních věcí v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň a ve spolupráci s Jihočeským paktem zaměstnanosti.

Projekt na podporu kulturní participace seniorů (závazek 6)

Projekt Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni byl realizován v období 2018-2020 Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu ve spolupráci s Univerzitou Karlovou. Cílem bylo porozumět, jak fungují mechanismy mezigeneračního dialogu spojeného s učením a kulturního přenosu. Poté byla poskytnuta veřejné správě komplexní metodika k podpoře mezigeneračního transferu a sdílení kulturních hodnot formou dialogu v oblasti kultury na místní a regionální úrovni, tak aby veřejné politiky v této oblasti mohly významně přispět k mezigeneračnímu soužití.

Míra zaměstnanosti osob 65+ má v ČR vzestupnou tendenci

Míra zaměstnanosti osob v %

věk	2015	2016	2017	2018	2019	2020	1.čtvrtletí 2021
15+	56,4	57,6	58,5	59,2	59,2	58,3	57,8
15-64 celkem	70,2	72,0	73,6	74,8	75,1	74,4	74,0
55-64 celkem	55,5	58,5	62,1	65,1	66,7	68,2	69,0
55-64 ženy	45,9	49,3	53,0	56,6	58,9	61,3	62,7
55-64 muži	65,5	68,2	71,7	74,0	74,7	75,2	75,4
65+ celkem	5,6	6,3	6,3	7,1	7,2	6,9	6,5
65+ ženy	4,1	4,6	4,5	4,4	4,7	5,0	4,7
65+ muži	7,8	8,7	8,7	9,8	9,9	9,5	9,3

Míra nezaměstnanosti v %

věk	2015	2016	2017	2018	2019	2020	1.čtvrtletí 2021
15+	5,0	4,0	2,9	2,2	2,0	2,6	3,3
15-64 celkem	5,1	4,0	2,9	2,3	2,1	2,6	3,4
55-64 celkem	4,4	3,8	2,4	2,0	2,0	2,0	2,7
55-64 ženy	4,9	3,8	2,9	2,3	2,0	2,4	3,4
55-64 muži	4,0	3,8	2,0	1,7	1,9	1,7	2,1
65+ celkem	1,2	1,1	1,2	1,5	.	.	.
65+ ženy	1,1	.	0,7
65+ muži	1,1	0,8	0,9	0,9	0,5	.	.

Cíl 3: Zajištění důstojného stárnutí (závazek 7,8,9,10)

Koncepce sociálního bydlení

Dne 12. října 2015 byla schválena Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025, která mimo jiné podporuje zvýšení dostupnosti bydlení pro seniory bez vyhovujícího bydlení a ohrožené ztrátou bydlení. V roce 2019 prošla Koncepce sociálního bydlení zásadními úpravami a v důsledku výrazných změn v oblasti bytové politiky byla odpovídajícím způsobem přejmenována na Koncepti dostupného bydlení České republiky 2020-2025. V roce 2020 byla předána na vládu ke schválení. Ministerstvo pro místní rozvoj společně se spolugestory aktuálně připravuje zákon o dostupnosti bydlení.

Mezinárodní konference Stárnutí a veřejný prostor 2017 (závazek 7)

Konference byla uspořádána v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň a byly zde diskutovány hlavní výzvy pro veřejný prostor v souvislosti se stárnutím populace.

Úhrada doplatků za léky pro seniory

Dle zákonné úpravy v roce 2018 je ze zdravotního pojištění hrazena částka za léčivé přípravky pro pojištěnce 1000 Kč, kteří jsou starší včetně kalendářního roku, ve kterém dovršili 65. rok věku, 500 Kč u pojištěnců starších 70 let, včetně kalendářního roku, ve kterém dovršili 70. rok věku. Pokud celková částka uhrazená za regulační poplatky, za doplatky za částečně hrazené léky apod., překročí v kalendářním roce stanovený limit, je zdravotní pojišťovna povinna uhradit pojištěnci částku, o kterou je tento limit překročen.

Zavedení dávky dlouhodobé ošetrovné (závazek 9)

Účelem této dávky je umožnit rodině postarat se o svého příslušníka, který v důsledku neočekávaného zhoršení zdravotního stavu potřebuje celodenní péči delší než 30 dnů. V případě potřeby trvalé péče o rodinného příslušníka umožňuje poskytování této dávky a pracovního volna v zaměstnání (až 90 dnů) v klidu řešit, jak zajistit další péči o takovou osobu v následujícím období. Dle Zákona č. 310/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony., mohou s účinností od 1. 6. 2018 být ošetřující osobou rodinní příslušníci, aniž by žili s ošetřovaným v domácnosti; žítí v domácnosti se vyžaduje pouze u jiných fyzických osob (např. druha, družky). Mezi základní podmínky nároku patří závažné zhoršení zdravotního stavu u ošetřované osoby, který vyžadoval alespoň 7denní hospitalizaci v nemocnici a vyjádření lékaře, že potřeba celodenní péče se předpokládá nejméně dalších 30 dnů po propuštění. Ošetřovaná osoba musí dát písemný souhlas k ošetřování konkrétní osobě. Výše dávky činí 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu.

Divadelní přednášky pro seniory o bezpečnosti v dopravě (závazek 7)

Za účelem zvýšení dopravní bezpečnosti seniorů probíhal v letech 2018 a 2019 osvětový neziskový projekt s názvem Senior bez nehod. Cílem projektu bylo snížit nehodovost seniorů, informovat jaká jsou specifika chování seniorů v provozu a doporučit opatření, jež by měla přispět ke zvýšení jejich bezpečnosti nejen na silnicích. Senioři byli seznámeni s potenciálem moderních asistenčních systémů motorových vozidel, společně byla zopakována pravidla silničního provozu a bylo také poukázáno na vedlejší účinky léků a zdravotních omezení vyplývajících z věku účastníka silničního provozu.

Zvýšení příspěvku na péči (závazek 9)

V roce 2019 byl v rámci podpory neformálních pečujících zvýšen příspěvek na péči osobám ve III. a IV. stupni závislosti, kterým neposkytuje pomoc poskytovatel pobytových sociálních služeb nebo dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Příspěvek na péči poskytovaný osobám ve IV. stupni závislosti, které nevyužívají pobytové sociální služby, činí 19 200 Kč, příspěvek na péči poskytovaný osobám ve III. stupni závislosti, které nevyužívají pobytové sociální služby, činí v případě osob do 18 let 13 900 Kč, v případě osob starších 18 let 12 800 Kč.

Seniorská obálka (závazek 7)

V roce 2019 vznikla tzv. Seniorská obálka (I.C. E. karta z anglického „In Case of Emergency“), která slouží seniorům v případě nouze. Tiskopis obsahuje důležité zdravotní údaje seniora, které pomáhají zdravotníkům, hasičům a policii v situaci ohrožení zdraví a života. I.C.E. kartu má senior umístěnu na viditelném místě v domácnosti. Do projektu se zapojily všechny kraje ČR, které se podílejí na distribuci tohoto tiskopisu. V roce 2021 vznikla mini verze této seniorské obálky, kterou mohou senioři nosit stále u sebe například v peněžence.

Domovy klidného a aktivního stáří pro seniory žijící na venkově (závazek 7)

Na základě využití zkušeností francouzské Vzájemné zemědělské pojišťovny a ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a Ministerstvem zemědělství byla odstartována realizace projektu domovů KLAS (klidného a aktivního stáří) pro venkovské seniory. Princip domovů KLAS vychází z francouzské koncepce MARPA. Cílem projektu je umožnit venkovským seniorům prožít své stáří důstojně a kvalitně v jim známém a blízkém venkovském prostředí a zabezpečit tak těmto starým lidem odpovídající kvalitu a dostupnost zdravotně sociálních služeb. Realizace výstavby: dům KLAS v obci Chrástany (2014), v Temelíně (2017), aktuálně se připravuje dům v Albrechticích nad Vltavou.

Dotační program Prevence sociálně patologických jevů

Dotační program byl vyhlášen pro rok 2020 Ministerstvem vnitra se zaměřením na prevenci a eliminaci domácího násilí prostřednictvím práce s násilnými osobami a osobami nezvládajícími agresí. V rámci programu byly podpořeny projekty na ochranu práv seniorů a prevence a řešení seniorského abusu.

Nouzový plán péče

V roce 2021 Česká republika je třetí zemí v Evropě, která uvedla do provozu tzv. Nouzový plán péče, a to v rámci projektu Pečuj doma Diakonie českobratrské církve evangelické. Systém zajišťuje předání péče náhradnímu laickému pečujícímu v případech, kdy dojde k náhlé hospitalizaci, nebo karanténě hlavního pečujícího. Pečující vyplní formulář, kde uvede všechny informace týkající se léků, jídelníčku a návyků osoby o kterou pečuje. Zároveň jsou v dokumentu uvedeny kontakty na 2 náhradní osoby, které se o dotyčnou osobu postarají v případě nemoci pečující osoby. Systém Nouzového plánu péče je podpořen bezplatnou linkou. Po vyplnění formuláře, je pečující zaevidován do seznamu pečujících, dostane průkaz pečujícího a samolepku na kartičku zdravotní pojišťovny.

Rozvoj bezplatné právní pomoci pro seniory (závazek 7)

Počet právních poraden pro seniory roste. Provozují je nejčastěji neziskové organizace např. organizace Iuridicum Remedium, Život 90 nebo některé obce či města. V roce 2020 byla rovněž rozšířena funkce seniorského ombudsmana také do Zlínského kraje.

Metodický návod pro tvorbu strategií stárnutí v obcích (závazek 10)

Návod byl vytvořen ve spolupráci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně a publikován v roce 2021 a má sloužit jako nástroj pro systemizaci a konceptualizaci zavedených postupů nebo k vytvoření samostatných koncepcí. Návod je postaven na problematice strategického plánování ve vztahu k seniorské politice na municipální úrovni a představuje nové přístupy k sběru primárních dat v podobě tzv. „World café a Vděčného dotazování“. Návod se opírá o příklady dobré praxe oblasti společenské odpovědnosti firem (CSR) a možnosti zapojení studentů do projektů a procesů tvorby strategických dokumentů, na základě zkušeností z univerzitního prostředí.

Obec přátelská rodině a seniorům (závazek 9)

Od roku 2018 Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlašuje každoročně soutěž, která má dvě dotační oblasti – I. Dotační oblast „Obec přátelská rodině“ a II. dotační oblast „Obec přátelská seniorům“. Dotační oblast II. soutěže „Obec přátelská seniorům“ pořádá MPSV ve spolupráci s Radou vlády pro seniory a stárnutí populace a Sdružením místních samospráv ČR. Hlavním cílem tohoto dotačního titulu je podpora seniorů a mezigeneračního soužití na místní úrovni. Touto podporou se myslí zejména realizace aktivit a zavádění opatření na úrovni obcí vedoucích k podpoře seniorů v nich žijících a posilování mezigenerační soudržnosti osob. V roce 2020 bylo oceněno v II. dotační oblasti celkem 11 obcí. Celkově bylo v roce 2020 rozděleno mezi oceněné v obou dotačních oblastech přes 15,5 mil. Kč.

Dotační program na podporu rodiny (závazek 9)

V oblasti rodinné politiky je Ministerstvem práce a sociálních věcí podporován dotační program „Rodina“. Cílem je poskytnout komplexní pomoc rodině jako celku (tj. širší rodině včetně dětí a prarodičů). V roce 2020 činila celková alokace uvedeného dotačního titulu 120 mil. Kč, pro rok 2021 byla alokace navýšena na 140 mil. Kč.

Manuál přípravy na stáří (závazek 9)

V rámci projektu Zabezpečování na stáří (2017-2021), který realizoval tým CESES Univerzity Karlovy a jehož je MPSV aplikačním garantem, vznikl tzv. „Manuál přípravy na stáří“, který zábavnou formou inspiruje a podněcuje k zamyšlení nad stárnutím a přípravou na stáří pro všechny generace společnosti. Cílem je také bořit předsudky spojené se stárnutím a posílení mezigenerační solidarity.

Národní akční plán pro Alzheimerovu nemoc a obdobná onemocnění 2020-2030 (závazek 7)

Cílem tohoto strategického dokumentu je zlepšit prevenci a péči v oblasti demencí a zvýšit povědomí a empatii s osobami žijícími s demencí a s osobami pečujícími o své blízké. Plán navazuje na práci započatou v období let 2016–2019, kde hlavním přínosem bylo vymezení problematických oblastí osvěty a péče v oblasti demencí.

Projekt Policie ČR Seniori sobě

Seniori se po absolvování všech modulů projektu stávají tzv. „Kurýry prevence“. Díky schopnosti se efektivně bránit a nabytým znalostem tak mohou osvětově působit na své okolí, mj. díky získané výbavě preventivně informačních materiálů: brožura "(Ne)bezpečný věk" - doporučení seniorům, samolepka "Neotvírejte každému" - k nalepení na vchodové dveře, DVD "(Ne)bezpečný věk" - 8 příběhů - rizikových situací pro seniory, reflexní samolepky - slouží k nalepení na kolo, svrchní vrstvy oděvu, tašky, dveře aut, apod. Následná anketa slouží Policii ČR k získání informací pro správné zaměření preventivních aktivit, mapování rizikových faktorů a nastavení opatření.

Senior akademie pro bezpečné stárnutí

Jedná se o speciální studijní programy celoživotního vzdělávání. Projekty jsou realizovány jednotlivými obcemi či kraji ve spolupráci s Městskou či Obecní policií jsou podporovány skrze roční dotační programy prevence kriminality Ministerstva vnitra, ve kterých jsou obce a kraje, žadatelé. V rámci programů jsou podporovány preventivní aktivity např. v oblastech: seniori jako zvláště zranitelné oběti, podvody na seniorech, seniori v on-line prostředí, ochrana majetku a finančních prostředků apod.

Program Bytové domy bez bariér

Program je určen pro zajištění přístupných staveb pro seniory i osoby se zdravotním postižením. V rámci programu je možné získat dotace ve výši max. 50 % ustatelných výdajů na realizaci akce jako je odstranění bariér v přístupu do domu a k výtahu nebo instalace nového výtahu v domech, ve kterých nikdy instalován nebyl. Příjemcem dotace jsou vlastníci nebo spoluvlastníci bytových domů.

Standardy kvality sociálních služeb a novela zákona o sociálních službách (závazek 7)

Standardy kvality sociálních služeb jsou právním předpisem závazným od 1.1.2007. Dle bodu č. 2 „Ochrana práv osob“: má mít poskytovatel zpracována vnitřní pravidla pro předcházení situacím, v nichž by mohlo dojít k porušení základních lidských práv a svobod osob. Dále dle bodu č. 7. „Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby“: má mít poskytovatel zpracována srozumitelně vnitřní pravidla pro podávání a vyřizování stížností osob na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby a informuje osoby o možnosti podat stížnost, jakou formou stížnost podat, na koho je možno se obracet, kdo bude stížnost vyřizovat a jakým způsobem a o možnosti zvolit si zástupce pro podání a vyřizování stížnosti. V aktuálně připravované novele zákona o sociálních službách je akcentována ochrana práv a důstojnosti klientů. Zároveň je zde navržen nový stížnostní mechanismus, kdy je poskytovatel povinen vyřídit stížnost klienta do 30 dní. V případě trvajících nespokojenosti klienta, se může klient obrátit se stížností na Ministerstvo práce a sociálních věcí, které záležitost prošetří.

ČÁST III.: Zdravé a aktivní stárnutí v udržitelném světě

1. Podílání se politiky stárnutí na implementaci Agendy 2030 a její cíle udržitelného rozvoje

1.1. Podala již vaše země dobrovolné národní zprávy (zprávy) (VNR) High level political forum o provádění cílů udržitelného rozvoje? Stručně uveďte, zda a jak byly řešeny problémy stárnutí populace a starších osob ve VNR vaší země.

Ministerstvo životního prostředí předložilo za Českou republiku národní zprávu (VNR) High level political forum o provádění cílů udržitelného rozvoje v červnu 2021. Stárnutí populace je v rámci VNR zmíněno v hodnocení SDG 3 v souvislosti s prevencí nemocí a dlouhodobých dopadů pandemie. Problémům starších osob byla věnována pozornost v kapitole „Leaving no one behind“ v kontextu diskriminace obecně a nerovných starobních důchodů. V České republice mají seniorky v průměru o 18 % nižší důchody než seniori, z toho důvodu jsou samostatně žijící seniorky častěji vystaveny chudobě a sociálnímu vyloučení než muži.

1.2. V rámci národního politického plánování existují nějaké vazby mezi otázkami stárnutí a Agendou 2030?

Agenda 2030 má na národní úrovni přímou vazbu na Strategický rámec Česká republika 2030, který se otázkám stárnutí věnuje zejména v kapitole Lidé a společnost, konkrétně cílí např. na pečovatelské služby o seniory nebo na riziko ohrožení chudobou. Přímou vazbu má dále Národní akční plán pro duševní zdraví 2020-2030, který v duchu SDG 3 usiluje o vytvoření funkčního systému primární prevence a včasné intervence v oblasti duševního zdraví pokrývající celý životní cyklus od narození až do seniorského věku. Na řadu SDGs s důrazem na stárnoucí populaci navazuje i Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030. Vládě ČR předložený nemá Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti (2020-2025) přímou vazbu na Agendu 2030, nicméně není v rozporu s jejími cíli a nepřímo promítá deset závazků RIS pro region EHK.

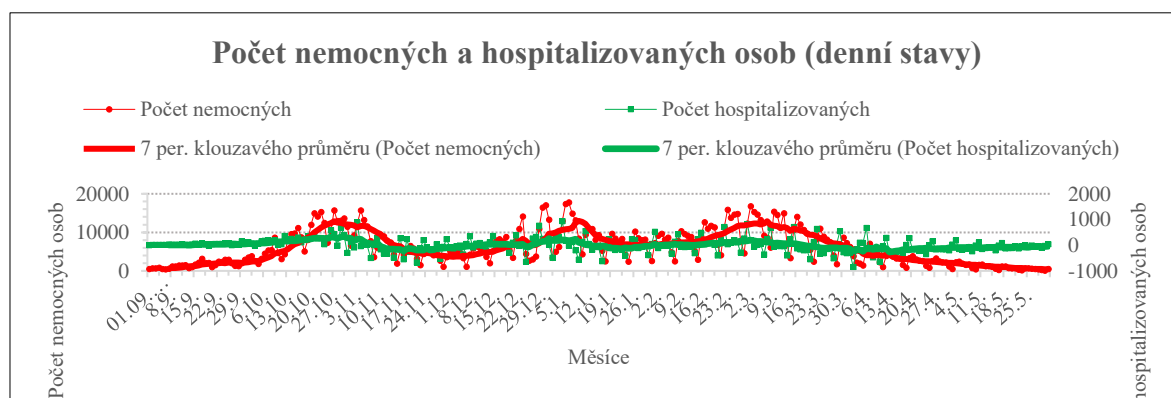
1.3. Vzhledem k informacím o provádění MIPAA / RIS, jaké jsou nejdůležitější cíle udržitelného rozvoje, které by mohly být podpořeny současnými politickými opatřeními (upřesněte, která opatření)? Byli nebo budou zahrnuti do VNR vaší země? Popište 1–3 příklady dobré praxe

S ohledem na MIPAA / RIS považujeme všeobecně za nejdůležitější cíle: SDG 1, SDG 3, SDG 10. Zaměříme-li se na konkrétní podcíle, které mají v současné době v ČR existující nebo plánovaná politická opatření dobré praxe, je třeba zmínit podcíl 5.4, který je zahrnut do VNR České republiky. Ačkoli se tento podcíl vztahuje k genderové rovnosti, vidíme v něm pozitivní dopad i na seniory, pro které je domácí péče nenahraditelná. Osoba, která již v určité míře pečuje doma o seniora si často nemůže dovolit zaměstnání na plný úvazek. Nově zavedený institut sdíleného pracovního místa ulehčí lidem v těchto situacích rozhodování a umožní jim sladění péče o seniora a zároveň zůstat alespoň částečně v zaměstnání. Zároveň je sdílené místo vhodné i pro seniory, jako možnost setrvání v zaměstnání i v důchodovém věku.

2. Ponaučení z řízení důsledků a dopadů krizových situací na seniory: pandemie COVID-19

2.1. Jak byli ve vaší zemi Covid-19 postiženi starší lidé? Byl v roce 2020 u starších lidí vyšší podíl hospitalizací a úmrtnosti než u populace obecně a ve vztahu k předchozím dlouhodobým pozorováním?

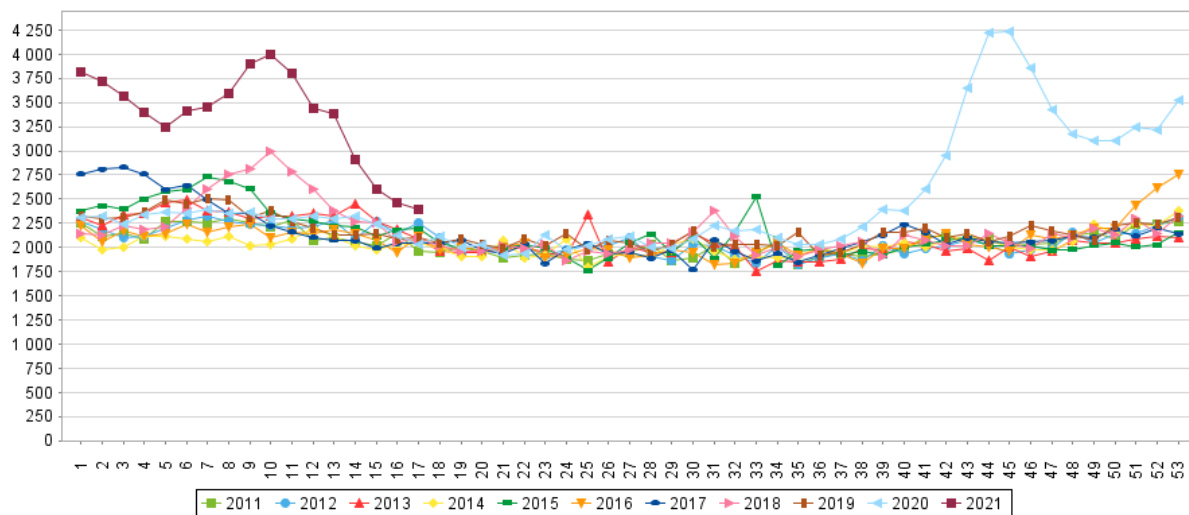
Podle dat Ministerstva zdravotnictví ČR (dále jen MZd) a ÚZIS^[1] byly evidovány první dva případy nákazy 3. března 2020. Vrcholu první vlny bylo dosaženo 26. března 2020. Druhá vlna v ČR vrcholila 27. října 2020 s denním počtem nakažených osob 15 664. Vrchol třetí vlny byl zaznamenán 6. ledna 2021, kdy denní přírůstek nakažených osob vzrostl až na 17 754. Čtvrtá vlna zasáhla ČR 12. března 2021, když počet nakažených dosáhl 14 962 občanů ČR. Celkem bylo ke dni 31.5.2021 bylo v ČR nakaženo 1 661 780 osob, z toho **260 475 osob 65+**. Celkově zemřelo s onemocněním COVID-19 30 044 osob, z toho **26 929 osob 65+**.

^[1] <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>

Podle dostupných údajů Českého statistického úřadu zemřelo v roce 2020 129 100 obyvatel České republiky, což je o téměř 17 tisíc více než v roce 2019. Nejvíce zemřelých bylo v listopadu a nárůst úmrtí postihl nejvýrazněji věkovou kategorií 75–84letých.

Počet zemřelých v ČR dle týdnů v letech 2011-2021

Senioři byli zasaženi nejvíce v pobytových zařízeních sociálních služeb. Aktuální stavy denních přírůstků nakažených zaměstnanců a uživatelů onemocněním Covid-19 v zařízeních sociálních služeb byly zaznamenávány do systému ISIN (Informační systém infekčních nemocí). Dle dat z tohoto systému bylo celkem ke dni 31. 5. 2021 nakaženo 22 696 klientů, z toho zhruba 80% jich bylo osob starších 65let. V souvislosti s nákazou onemocněním COVID-19 zemřelo celkem ke dni 31. 5. 2021 v zařízeních sociálních služeb 3 409 osob.

V rámci celostátní linky 1212 byly zprostředkovávány veškeré informace týkající se epidemie COVID-19 a zároveň také psychologická podpora pro volající. Senioři měli také možnost volat na fungující senior linky, jejichž zřizovatelem jsou nejčastěji neziskové organizace a jejichž činnost byla v období epidemie posílena. MPSV zaslalo v dubnu 2020 seniorům informační leták se základními informacemi o přijatých opatřeních a odkazy, kam se mohou obrátit.

28.12.2021 bylo zahájeno očkování, které jako první obdrželi senioři na 80 let a zdravotníci. V březnu 2021 byli očkovaní proti onemocnění COVID-19 i další skupiny obyvatel starší 70 let a chronicky nemocní. Ke dni 31. 5. 2021 bylo v ČR naočkováno alespoň jednou dávkou vakcíny 5 308 733 osob, z toho 1 631 367 osob 65+ (z celkového počtu 2,4 mil.). MZd spustilo informační kampaň týkající se očkování. Část této kampaně byla zaměřena zejména na seniory. V kampani odpovídali experti na otázky spojené s očkováním a byla šířena skrze média, zájmové spolky, firmy, regionálních samospráv atd.

2.2. Co bylo učiněno, aby bylo zajištěno, že se obtížná rozhodnutí v oblasti zdravotní péče týkající se starších lidí budou řídit závazkem důstojnosti a právem na zdraví? Zamyslete se, prosím, nad doporučeními stručného přehledu zásad generálního tajemníka, pokud existují, a stručně popište hlavní výzvy a 3–5 osvědčených postupů.

Od počátku epidemie, bylo starším osobám stejně jako ostatním doporučeno dodržovat přijatá protiepidemická opatření (nošení roušek, mytí rukou a minimalizace kontaktů). Téma zajištění potřebné zdravotní péče všem bez rozdílu bylo v ČR veřejně diskutováno. Ačkoliv byl ve druhé, třetí i čtvrté vlně epidemie velký tlak na udržitelnost poskytování zdravotní péče všem nemocným v ČR, podařilo se péči zajistit všem potřebným bez rozdílu. Do pravidelných jednání MPSV a MZd byli zapojeni zástupci seniorských a neziskových organizací.

Pracovní skupina pro ochranu práv starších osob Rady vlády ČR pro lidská práva přijala 25. 11. 2020 stanovisko k tzv. triáži, kde varovala před návrhy, které předpokládají, že při rozhodování o neposkytnutí či ukončení akutní péče u části pacientů (např. připojení na umělou ventilaci) v rámci tzv. triáže by roli hrál věk či jiná osobní charakteristika pacientů. Dále uveřejnila tzv. Seniorské desatero nejen pro časy koronaviru aneb na všech životech záležití, které upozorňuje na možné formy diskriminace z důvodu věku, nutnost sociální integrace seniorů, poskytování zdravotní a sociální péče a nutnost podpory mezigenerační solidarity.

Radou vlády pro duševní zdraví byla dne 5. 5. 2020 ustavena mezirezortní pracovní skupina, která na základě mapování situace připravila komplexní doporučení opatření ke zmírnění dopadu COVID-19 do oblasti duševního zdraví.

MPSV vydalo 20 doporučených postupů pro poskytovatele sociálních služeb týkající se ochrany klientů i zaměstnanců a pro sociální pracovníky, navazující na vyhlášená vládní opatření. Doporučený postup č. 16/2020 obsahoval doporučení pro sociální pracovníky krajských a obecních úřadů při podpoře neformálních pečujících v situaci pandemie COVID-19. Poskytovatelé sociálních služeb měli možnost nahlásit nedostatek ochranných pomůcek pomocí formuláře na MPSV, které jim poté zajistilo jejich distribuci. Od 14. 9. 2020 byla zřízena poradenská linka pro sociální služby, kde bylo odpovídáno na otázky týkající se přijatých opatření a doporučených postupů. MPSV navázalo spolupráci s mezinárodní zdravotnickou a humanitární organizací Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières), s cílem podpory konkrétních pobytových zařízení pobytových sociálních služeb. MPSV navázalo také spolupráci s Českým institutem biosyntézy, konkrétně s projektem Sociální klinika. Prostřednictvím týmu profesionálních krizových intervencí a psychoterapeutů nabízeli specifickou online pomoc pro všechny, kdo se během pandemie starají o ohrožené skupiny obyvatel nebo s nimi řeší ekonomické a sociální důsledky pandemie. Dále MPSV ve spolupráci s Armádou Těchonín vytvořilo instruktážní videa pro zaměstnance sociálních služeb s praktickými informacemi a názornými ukázkami týkající se zajištění chodu zařízení během epidemie. Nežádka docházelo k situacím, kdy se sociální pracovníci a zaměstnanci pobytových sociálních služeb dobrovolně preventivně izolovali se svými klienty na několik týdnů, aby předešli možnému riziku nákazy. V reakci na mimořádné pracovní nasazení sociálních pracovníků bylo vypsáno mimořádné dotační řízení na podporu mimořádného finančního ohodnocení sociálních pracovníků na obecních a krajských úřadech v souvislosti s epidemií COVID_19. Dotace byla poskytnuta na úhradu mimořádné odměny k platu za práci ve ztíženém pracovním prostředí, kdy je zaměstnanec vystaven riziku nákazy z důvodu nezbytného soustavného přímého osobního kontaktu s jinými fyzickými osobami při výkonu sjednaného druhu práce nebo ztíženého provozu v souvislosti s aplikací opatření proti šíření nákazy COVID_19, případně za mimořádné pracovní nasazení ve ztíženém pracovním prostředí.

2.3. Co bylo učiněno pro posílení sociálního začlenění a solidarity během fyzického distancování? Zamyslete se, prosím, nad doporučeními stručného přehledu zásad generálního tajemníka, pokud existují, a stručně popište hlavní výzvy a 3–5 osvědčených postupů.

Od počátku epidemie bylo myšleno na zajištění služeb a pomoci všem potřebným. Pečovatelská služba, neziskové a dobrovolnické organizace se zaměřily na zajištění nákupů, léků nebo např. knih seniorům. MPSV vypsalo mimořádný dotační titul pro poskytovatele sociálních služeb, ze kterého bylo možné pořídit tablety pro udržení komunikace klientů se svými blízkým. Dále MPSV vytvořilo spolu se známými českými osobnostmi 9 krátkých videí v rámci projektu „Srdce pro seniory“ s cílem povzbudit seniory v nelehké době epidemie a s tím související sociální izolace. Z důvodu větších nároků na udržení psychického zdraví v souvislosti se sociální izolací, byly zřízeny či posíleny informační a krizové linky pro seniory (např. Život 90, Elpida, Seniozem s radostí, Anděl strážný, linka magistrátu hl. m. Prahy, Chci pomoci – Kamarád na telefonu), které zprostředkovávají psychologickou pomoc seniorům, koordinují pomoc dobrovolníků pro pomoc seniorům či praktickou pomoc seniorů jako je donáška léků, nákupů či venčení psů. V březnu 2020 zahájil vysílání televizní kanál ČT3 určený především pro seniory, jeho programová skladba je vyplněna především pořady z archivu České televize. A v provozu bude minimálně do konce roku 2021. Dále probíhaly např. tzv. koncerty pod okny, kdy umělci hráli zadarmo pod okny domovů pro seniory.

Policie ČR realizovala v roce 2020 informační kampaň „Jsme v tom společně“, část této kampaně byla zaměřená na seniory. V rámci této kampaně byly poskytovány preventivní rady, jak reagovat na jednání podvodníků, kteří začali využívat krizovou situaci epidemie COVID-19 a obohacovali se na osaměle žijících seniorech pod záminkou nabídky zdravotní péče, přípravků na posílení imunity i s nabídkou pomoci při každodenních činnostech jako je nákup.

2.4. Co bylo učiněno pro plnou integraci zaměření na starší osoby do sociálně-ekonomické a humanitární reakce na COVID-19? Zamyslete se, prosím, nad doporučeními stručného shrnutí zásad generálního tajemníka, pokud je to relevantní, a stručně popište hlavní výzvy a 3-5 dobrých postupů

V rámci pravidelných jednání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace, jsou do diskusí zařazeni i zástupci seniorských organizací. Senioři měli možnost pověřit osobu vyzvedáváním jejich důchodu na poště. Dále byli seniorům rozesílány roušky a respirátory. V prosinci 2020 obdrželi jednorázový příspěvek 5000 Kč, tzv. rouškovné k důchodu v souvislosti se zvýšenými náklady na ochranné pomůcky během epidemie.

V roce 2020 byli oceněni Cenou Rady vlády pro seniory a stárnutí ti, kteří významně pomohli seniorům během epidemie COVID-19. Ocenění byli jednotlivci i kolektiv domova pro seniory za podporu seniorů a jejich nasazení v době epidemie.

2.5. Co bylo učiněno pro rozšíření účasti starších osob, sdílení osvědčených postupů a využití znalostí a údajů? Zamyslete se, prosím, nad doporučeními stručného přehledu zásad generálního tajemníka, pokud existují, a stručně popište hlavní výzvy a 3–5 osvědčených postupů.

Během epidemie probíhaly pravidelné schůzky Rady vlády pro seniory a stárnutí populace a Pracovní skupiny ochrany práv starších osob, kde byly diskutovány aktuální problémy a výzvy týkající se seniorů v souvislosti s epidemií COVID-19. Na zasedání byla prezentována aktuální data týkající se probíhající epidemie COVID-19 a její dopad na seniorskou populaci. Na mezinárodní konferenci Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň, která proběhne 5. října 2021 je naplánován panel věnovaný výzvám, na které upozornila epidemie COVID-19 v souvislosti se stárnutím populace a seniory.

3. Aktivity při přípravě a implementace Dekády zdravého stárnutí 2021–2030

Otázka zdravého stárnutí je zpracována ve výše zmíněném Strategickém rámci přípravy na stárnutí společnosti 2020–2025, který čeká na schválení vládou, a to zejména v kapitolách Zdraví a prevence služeb a Podpora a péče. Jsou zde nastíněny priority jako jsou kvalitní a dostupné sociální a zdravotní služby pro seniory, dostupné a bezbariérové bydlení, podpora celoživotního učení nebo podpora neformálních pečujících. Jednotlivá opatření budou rozpracována v navazujícím akčním plánu s ohledem na cíle Dekády zdravého stárnutí 2020–2030. Tento akční plán bude vytvořen 12 měsíců od schválení uvedeného dokumentu. V letech 2017–2021 probíhaly aktivity vycházející z cílů Dekády zdravého stárnutí 2020–2030 zejména prostřednictvím projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň, a to skrze pořádané kulaté stoly (téma zdravé stárnutí a výživa v seniorském věku) a tzv. Dny seniorů a skrze projekty vybraných neziskových organizací jejichž aktivity jsou cíleny na seniory. Nakonec lze také uvést Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 a Národní akční plán pro Alzheimerovu nemoc 2020–2030, kde je věnována pozornost prevenci a včasné intervenci duševních onemocnění u seniorů.

Závěry a priority do budoucnosti

Absolutní prioritou je aktuálně schválení strategického materiálu vycházejícího z demografického trendu stárnutí naší společnosti (Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025). Ve zmíněném materiálu, v tzv. Desateru je vytyčeno 10 prioritních oblastí, kterými je třeba se v ČR v souvislosti se stárnutím zabývat hlouběji, jedná se o následující priority:

I. Spravedlivé důchody

V květnu 2021 předložilo MPSV Vládě ČR návrh důchodové reformy, důchodový systém by měl být spravedlivý, srozumitelný a udržitelný. Reforma obsahuje 3 dílčí návrhy. První je úprava principů a parametrů tak aby, výše starobního důchodu nebyla negativně ovlivněna obdobími, kdy osoba neměla žádné příjmy, a aby každá osoba, která splnila podmínky nároku dosáhla na důstojnou výši důchodu. Povinná doba pojištění by byla zkrácena na 25 let. Dále jsou navrženy změny pravidel valorizace a zvýšení vyměřovacího základu na sociální pojištění pro OSVČ. Druhým návrhem je možnost dřívějšího odchodu do důchodu pro osoby v náročných profesích, za každých odpracovaných 10 let o 1 rok. Poslední je návrh tzv. „výchovného“, kdy bude přičítáno 500Kč/měsíčně k důchodu za každé vychované dítě. Reforma by měla přinést odstranění znevýhodnění žen ve výši důchodu – gender pension gap a zajištění dostatečné výše důchodu pro důstojné stáří pro každého seniora i OSVČ. Prioritou je tedy je schválení důchodové reformy.

II. Dostupnější a kvalitní sociální a zdravotní služby

Podporovat kvalitní, včasné, místně i finančně dostupné sociální služby, které odpovídají potřebám a požadavkům klientů. Důraz by měl být kladen na rozvoj sociálních služeb, které umožní klientům, co nejdéle žít nezávisle v jejich domácím prostředí. Nutné je také zajistit kontinuální stabilitu financování sociálních služeb a rozšířit možnosti vícezdrojového financování. Dále je nutné vytvořit dostupný a finančně udržitelný systém provázaných sociálních a zdravotních služeb, hospicové péče, paliativní a psychiatrické péče. Zajistit dostatečnou kapacitu služeb péče o osoby s demencí. Sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách by měli mít náležité finanční ohodnocení.

III. Dostupné a bezbariérové bydlení pro seniory

Navýšit finanční podporu na bezbariérové úpravy bytu, domu. Podporovat komunitní druhy bydlení pro seniory, které nabízejí také vzdělávací a volnočasové aktivity.

IV. Podpora sendvičové generace, neformálních a rodinných pečujících

Zahrnout neformální pečující jako cílovou skupinu sociálních služeb, posílení terénních a odlehčovacích služeb a zřídit centra na podporu pečujících. Podporovat sladování osobního a pracovního života s péčí.

V. Příprava státu na stárnutí společnosti

Zmapovat dopady stárnutí společnosti na jednotlivé složky státní správy a samosprávy.

VI. Podpora rodiny a mezilidských vztahů

Podporovat poradenské aktivity a služby primární prevence pro lidi 50 +, seniory a rovněž pro rodiny, které řeší problémy související s péčí o závislé seniory. Podpora projektů zaměřených na mezigenerační spolupráci.

VII. Bezpečný život seniorů, boj proti diskriminaci

Podporovat služby prevence kriminality zaměřené na seniorskou populaci. Zvyšovat informovanost seniorů o jejich právech a posilovat jejich odolnost vůči nekalým obchodním praktikám, hoaxům a diskriminaci. Aktuálně MPSV připravuje analýzu spolu s Technologickou agenturou ČR s cílem zjištění rozsahu zanedbávání, týrání a špatného zacházení se seniory. V rámci analýzy proběhne osvětová kampaň cílená na seniory a bude vydána tzv. metodika prevence pro sociální pracovníky, pečující a osoby pracující se seniory. Analýza by měla být hotova v roce 2023.

VIII. Celoživotní učení, trh práce a aktivní stárnutí

Podporovat celoživotní vzdělávání, rozšíření nabídky vzdělávacích kurzů pro seniory přizpůsobených jejich potřebám. Podporovat zavádění a rozvoj flexibilních forem práce. Podpora zaměstnanosti a zaměstnávání osob 55+. Zviditelnit přednosti starších pracovníků a jejich možné využití jako mentorů.

IX. Bezbariérový veřejný prostor

Zajistit bezbariérovost veřejné dopravy a veřejných budov.

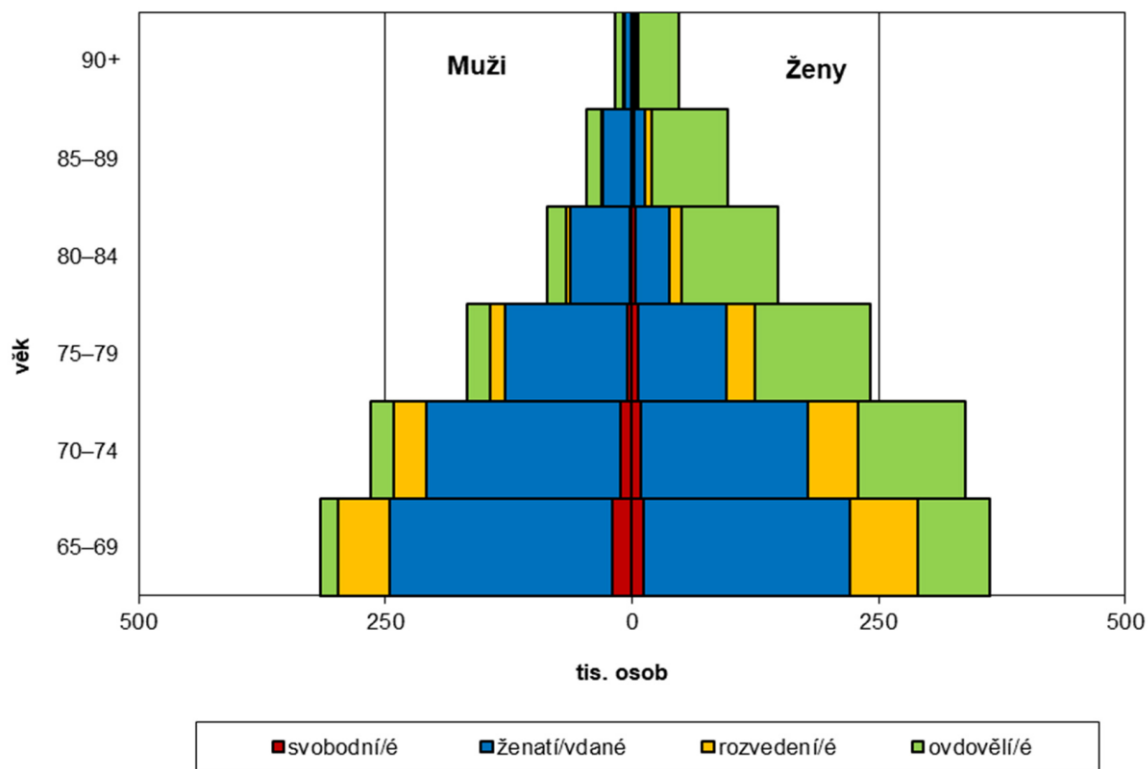
X. Osvěta a medializace tématu stárnutí

Realizovat osvětové a mediální kampaně upozorňující na stárnutí populace a na jeho důsledky. V rámci boji proti ageismu zařadit do výukových materiálů na školách téma stáří a postavení seniorů ve společnosti s cílem podpory mezigenerační solidarity a vědomého přípravy na stáří.

Výše zmíněné priority budou nadále diskutovány a naplňovány ve spolupráci jednotlivých resortů, vlády ČR, seniorských a neziskových organizací a také za přispění a konzultace seniorů samotných.

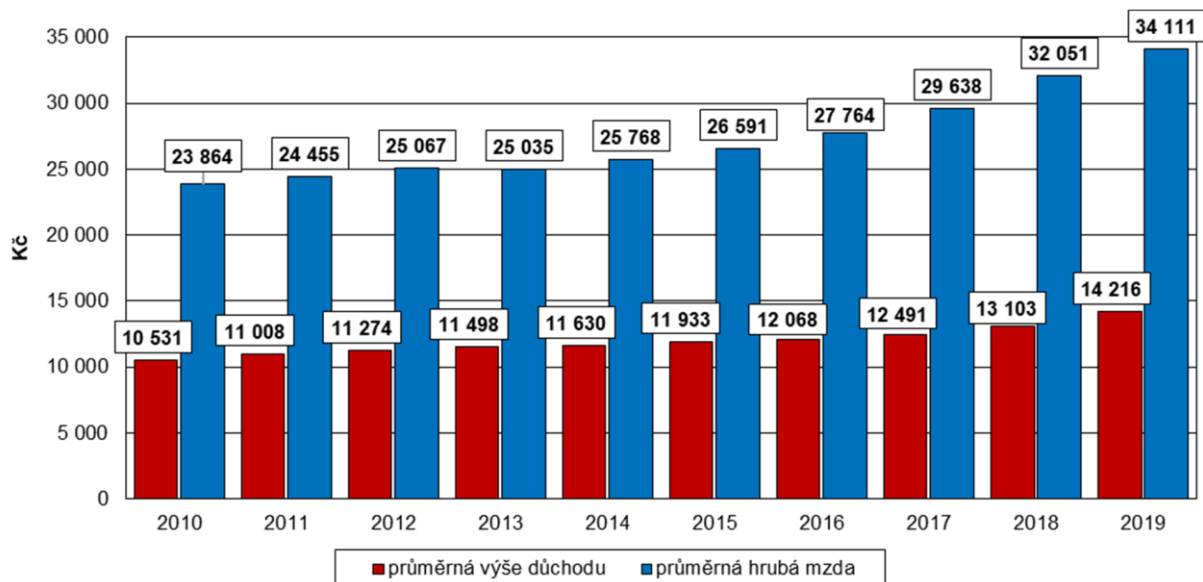
Přílohy

Senioři podle pohlaví, věku a rodinného stavu k 31. 12. 2019

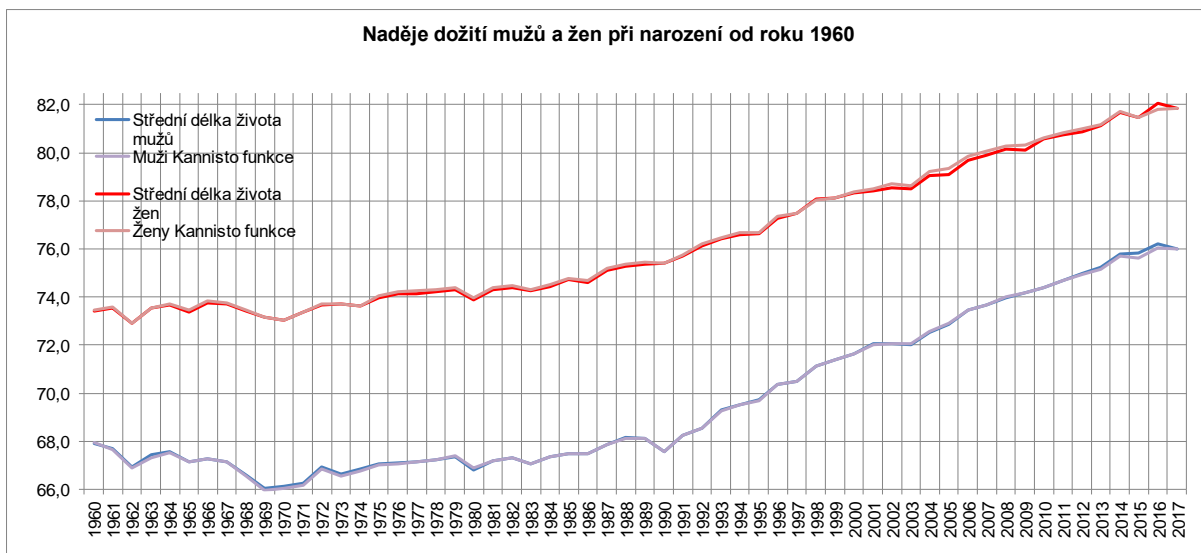

Zdroj: ČSÚ

Průměrná výše důchodu a průměrná hrubá mzda v ČR

Zdroj: ČSÚ a ČSSZ

Zdroj: ČSÚ